

DE REFORMATIE

Weekblad tot ontwikkeling van het Gereformeerde leven

Onder redactie van Prof. Dr F. J. J. Buijendijk, Dr K. Dijk, Dr V. Hepp en Dr B. Wielenga

Medewerker(s): Dr H. A. van Andel, Solo; J. van Annel, 's-Gravenhage; Dr R. E. van Arkel, Utrecht; N. Baas, Amsterdam; Dr Henry Beets, Grathd Rapids; Dr Joh. C. Breen, Amsterdam; W. E. Engelkes, Amsterdam; Prof. Dr P. W. Grosheide, Amsterdam; Prof. Dr T. Hoekstra, Kampen; Dr G. Keizer, Tiel; Dr B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr J. G. Kunst, Arnhem; Dr G. R. Kuiper, Haarlem; Mev. H. S. S. Kuyper, Bloemendaal; Dr H. W. Lamah, Assen; Dr C. Lindeboom, Amsterdam; Dr S. O. Los, 's-Gravenhage; Dr F. C. Meijster, Rotterdam; Dr J. C. de Moor, Utrecht; Dr J. C. Rullmann, Utrecht; Dr K. Schilder, Gorinchem; Dr W. J. A. Schouten, Kampen; C. Tazelaar, Amsterdam; Dr J. Thijss, Meppel; Dr H. W. van der Vaart Smit, 's-Graveland; Dr D. H. Th. Vollenhove, 's-Gravenhage; Dr J. de Vries, Tilburg; Dr J. D. Wielenga, Hoofddorp; Mr J. A. de Wilde, 's-Gravenhage

Adres der Redactie:

Dr V. HEPP, Paul Krugerstraat 55, Watergraafsmeer

Drukkers-uitgevers:

OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes.
Tel. No 58 — Postrekening No 36000.

Abonnement: f 1.25 per drie maanden bij vooruitbetaling.

Voor 't Duitsh. en Ned. Indië f 7.50 (voor Amerika \$ 3) p. jaar.
Advertentiën: 35 ct. p. regel. Familieberichten 25 ct. p. regel.

INHOUD: Geen accentverlegging, maar harmonie III. — Uit de Schrift: Tot het einde (Joh. 13: 1). — Uit het Politieke en Sociale Leven: Geestelijke behoeften en intellectuele nooden II. — Zending en Evangelisatie: De mentaliteit van den evangelist. — Kuyper-Biblii XXII. — Uit de Buitenlandsche Kerken: De Gereformeerde Kerk van Zuid-Afrika IV. — Perschoonw. — Stemmen onze Kerken: Nog eens: „Vorm en Geest”. — Boekbespreking. — Kerknieuws.

GEEN ACCENTVERLEGGING, MAAR HARMONIE.

III.

Inhoud van de vorige artikelen:

Inzover Dr Van der Vaart Smit in zijn „Vorm en Geest” artikelen optrekt tegen formalisme en intellectualisme, gaan we ten volle met hem accoord. Evenwel doet hij het op een wijze, die veelzins bedenkelijk moet worden geacht.

Hij gaat uit van een onwettigheids-vormbegrip. Hij verzuimt den vorm geheel en onderstelt slechts een mechanisch verband tusschen vorm en geest.

Achter de vorm-en-geest-kwestie zit bij hem een andere, n.l. die van subjectief en objectief, het objectieve wordt, als voor hem gelijkstaande met het nitwendig vormelijke, secundair, ondergeschikt geacht aan het subjectieve. Dit ligt echter op de Ethische en niet op de Gereformeerde lijn.

Toch wachten wij er ons voor, Dr v. d. V. S. als „Ethische” te bestempelen. Daarvoor zijn zijn artikelen te weinig doordacht.

Worden de artikelen van Dr v. d. V. S. gedrukt door het bezwaar van niet genoeg doordacht te zijn, ze lijden m.i. nog aan een ander gebrek. Prof. Bouwman wees daarop reeds in „De Bazuin” van 4 Febr. j.l. Hij valt hierin zijn oordeel over het eerste artikel van Dr v. d. V. S. samen:

„Daarom achten wij ook de klacht van Dr Van der Vaart Smit niet recht. Het is onze opechte overtuiging, dat hij ons volk niet kent en dat hij met zijn aanklacht de zaak des Heeren geen goed doet.”

Dat is kras gezegd: Dr v. d. V. S. kent ons volk niet!

Ik zou het aldus willen amendeeren: hij kent ons volk niet voldoende.

Zelfs kunnen daarvoor redenen ter verontschuldiging worden aangevoerd.

Het is voor iemand, die gelijk Dr S., eerst op lateren leeftijd in de Gereformeerde Kerken trad en buiten de Gereformeerde levensfeer werd opgevoed, niet gemakkelijk ons Gereformeerde volk door en door te kennen.

Ook al kan zoo iemand de Gereformeerde belijdenis van harte onderschrijven, de Gereformeerde sfeer blijft hem nog geruimen tijd min of meer onwennig en vreemd.

Hij zal zich licht uitspreken veroorloven, waarover de geboren Gereformeerde even het hoofd schudt en denkt: daaruit merkt gij, dat hij er eerst later is bijgekomen.

Men burgerl. zich spoediger in een vreemd land in, dan in een andere levensbeschouwing.

Frederik van Eeden kan daarvoor als bewijs dienen.

In zijn dagen van overgang tot de Roomsche Kerk schreef hij zijn „Gouden Lichtstad”.

Toch heeft men van Roomsche zijde reeds voorgesteld dit boek op den index te plaatsen.

Hetzelfde heeft ook Dr Kuyper toegestaan.

Uit volle overtuiging koos hij voor de Gereformeerde belijdenis.

Maar wie zijn geschriften uit den tijd vlak na zijn Gereformerd-worden leest, zal op menige passage stuiten, welke allesbehalve Gereformeerd is. Dit kwam hij niet in één of twee, maar eerst na jaren te boven.

En later heeft hij meermalen verklaard, dat hij die geschriften in hun geheel niet meer voor zijn rekening nam.

Waar het nu een geniaal man als Dr Kuyper zoveel moeite kostte zich in de Gereformeerde sfeer te akklimatiseren, daar is het waarlijk geen

schande, dat Dr S. er nog niet ten volle in geslaagd is.

Alleen kan gevraagd of het wel verstandig is van hem zich nu reeds als een gids, die het Gereformeerde volk langs nieuwe banen zal voeren, op te werpen.

Of hij niet wijzer deed, met evenals Dr Kuyper zich in de historie van dat Gereformeerde volk in te werken en hun leven door nauwkeurige waarneming tot in finesses te besnuden.

De profetenmantel blijve tot zoolang in de kast geborgen.

Want het Gereformeerde volk staat er nu anders voor dan toen Dr Kuyper optrad.

Toen voelde het dikwijls meer wat Gereformeerd was, dan dat het zich daarvoor verantwoord kon.

Maar Dr Kuyper heeft sterk aan zijn bewustwording meegewerkt.

Het kan er zich thans beter rekenschap van geven of een dusgenaamd reformatorisch woord in de richting schiet of niet.

Daarom heeft Dr S. met nog grooter moeilijkheden te worstelen dan Dr K. indertijd. Waar eehar tegenover staat, dat, ook dank zij de „vormen” en „lijnen”, door Dr Kuyper gegoten en getrokken, het Gereformeerde zooveel toegankelijkker voor den vreemde is geworden dan voorheen.

Brandt er in Dr S. profetische roeping, dan zal hij eerst met het Gereformeerde leven geheel moeten saamgroeien en dat leven met werkelijkheids-trouw fotografeeren op de gevoelige plaat van zijn bewustzijn.

Een profetie moet zich, met beide voeten in de werkelijkheid ingraven.

Anders wordt hij komediant of utopist.

„Wij worstelen in onze dagen met de erfenis van Dr Kuyper... De lijnen „verstarren” hoe langer hoe meer... En 't roept alles den „jongeren” toe, dat er weer „profetie” noodig is, profetie opdat de „geest” heersche over den „vorm” en de ziel opwake tot nieuw, echt doorvoeld geestelijk leven.”

Aldus Dr v. d. V. S.

Natuurlijk verbiedt bescheidenheid hem zichzelf als jongeren-profeet te presentoreen.

Maar hij noemt als twee vóór-profeten Dr Netelenbos en Dr Wisse.

En hij, die ondanks zijn waarschuwing tegen het gevaar van „lijnen uitstippelen”, in zijn artikelen zelf zoo sterk aan „lijnen uitstippelen” doet, heeft tusschen beide een lijn getrokken.

Hij heeft voor ieder een nis gebouwd.

De nis van Dr Netelenbos staat aan den kant der cultuurkringen, die van Dr Wisse op de volkskringen.

Of vooral Dr Wisse zich in zijn nis op zijn gemak gevoelt, valt te betwijfelen. Heeft hij daarvoor boeken geschreven over „Pessimisme” en „Theosophie”, heeft hij daarvoor cursussen gehouden over filosofie, wist hij daarvoor dames uit de „betere” standen als trouwe hoorderessen aan zich te verbinden, dat hem nu door Dr S. inzonderheid de volkskringen worden toegewezen?

Doch beider nis is door een gemeenschappelijke gang verbonden.

Immers hebben beiden volgens Dr S. het recht van het subject bepleit. „Beiden leefden uit den drang tot accentueering van het subjectieve.”

Alleen overdreven zij. Daarom vielen deze „tolken” weg. Zij werden profet af. Maar zij lieten een goede kern achter: het recht van het subjectieve, het recht van het zieleleven. Daaraan mogen wij ons thans te goed doen.

Dr v. d. V. S. blijkt hier het optreden van Dr Netelenbos en Dr Wisse niet weinig te overschatten.

Stel hietegenover eens de uitspraak van Prof. Anema in zijn bekende brochure:

„Er mogen zich enkele gevallen hebben voorgedaan van personen, die eigenlijk bij de ethischen

of de methodisten thuis hooren of wellicht zelfs tot de rechts-modernen naderen, dit zijn hooge uitzonderingsgevallen, die er in alle tijden en bij alle groepen zijn en die voltrekt niet vertegenwoordigen den geest der jongeren; als er onder hen één leuze is, die hij allen vooropstaat, dan is het wel deze: nooit van de Gereformeerde beweging en van de Gereformeerde beginselen af.”

Hoeveel nauwkeuriger worden hier de pogingen van Dr Netelenbos en Dr Wisse aangeslagen.

Zij worden hier niet, gelijk door Dr S., kenmerkend voor de Gereformeerde stroomingen in onzen tijd voorgesteld.

Zij heeten hooge uitzonderingsgevallen, die er in alle tijden en bij alle groepen zijn.

De band tusschen wat in de Gereformeerde Kerken omgaat en de acties-Netelenbos-Wisse wordt hier eenvoudig doorsneden.

Vooraf met beirekking tot Dr Netelenbos dient dit standpunt te worden ingezoomen. Dr Wisse deed zich te zeer als een zonderling kennen, dan dat eenig peil op hem kan worden getrokken. Het profetische in hem is gansch en al zoek.

Maar Dr Netelenbos onthulde zich als een Ethische.

En een Ethische is niet een Gereformeerde, die meer of minder sterk overdrijft.

Maar tusschen den Ethische en den Gereformeerde bestaat een principieel verschil.

Dat niet scherp te hebben gemarkeerd, kan als bewijs dienen, dat Dr S. de Gereformeerde levensbeschouwing nog niet ten volle heeft geassimileerd.

Vooraf hierom werden zijn artikelen dan ook in „Bergopwaarts” door den heer A. Dorst met vrome begroet. Hoewel deze moet toestemmen, dat de beweging der Vrij-Gereformeerden een fiasco werd, merkt hij op, dat nog niet alles in orde is in de Gereformeerde Kerken. „Telkens weer komen er stemmen van „jongeren”, die meenen door de zaak handiger aan te pakken, verder te zullen komen.” Dan citeert hij enkele zinsneden van Dr v. d. V. S. en roept: „Dat is geen klagenheid!” En hij spreekt er zijn verbazing over, dat jongeren als Dr v. d. V. S. het er bij nithouden.

Dit moge er Dr S. toe manen, om Dr Netelenbos niet langer als een soort vóór-profeet aan te dienen.

Daardoor miskent hij den geest van het Gereformeerde leven.

Nieuwe „lijnen” „stippelt” Dr v. d. V. S. ook „uit” tusschen de acties van '34 en '86.

Hij zegt ervan:

„Wat we inzonderheid aan 1834 danken, dat is 't accent op het geestelijke, op de bekeering, op het persoonlijk Christelijke.”

Wat we inzonderheid aan 1886 danken, dat is het scheppend organisatorische, theologisch en juridisch geformuleerde, scherp belijnde.

Niet, alsof de ééne beweging uitsluitend het ééne en de andere beweging uitsluitend het andere had! Dat natuurlijk niet. 't Is een kwestie van accentlegging, een „meer” of een „minder” in de spanning tusschen „geest” en „vorm”. En dat „meer” of „minder” drukt tegelijkertijd een eenzijdigheid uit van beide bewegingen, gelijk trouwens alles op de wereld eenzijdig is.”

En verderop:

„Met andere woorden, de geest van 1834 moet niet worden uitgebluscht. Want indien deze geest zou wijken uit het scheppend werk van 1886, dan zou er van al het werk van 1886 niets dan een dood latten, geraamte van scherp getrokken lijnen overblijven. Wat inzonderheid als karakteristiek geldt der beweging van 1834 is de onmisbare voorwaarde geweest van om 't werk van 1886 mogelijk te maken en blijft de onmisbare voorwaarde om dat werk in stand te kunnen houden en voort te kunnen zetten. Zonder den ondergrond (theoretisch en praktisch) van de afscheiding, had de doleantie, gelijk haar oorspronkelijk karakter ook was, slechts een tijdelijke beweging kunnen zijn.”